SÚČASNÝ STAV REALIZÁCIE AKČNÉHO VÝSKUMU NA HODINÁCH ETICKEJ VÝCHOVY

Ľubica Hajnalová Buvalová

Abstrakt: *Štúdia je zameraná na akčný výskum v rámci vyučovacieho predmetu ETV, ktorý bol realizovaný v záverečných prác študentov Pedagogickej fakulty a Fakulty humanitných vied UMB v Banskej Bystrici. Na základe výskumov ponúka prehľad odporúčaní pre samotný predmet ETV, školy, učiteľov, žiakov a rodičov.*

Abstract: *The study is focused on the action research in the Ethical education which has been prepared from the diploma works of students of Pedagogic Faculty, Matej Bel University in Banská Bystrica. On the basis of the research, it offers summary of recommendations for the subject of Ethical education itself, schools, teachers, pupils and their parents.*

Kľúčové slová: *etická výchova, akčný výskum, primárne vzdelávanie, sekundárne vzdelávanie, odporúčania pre prax*

Key words: *ethical education, action research, primary education, secondary education, recommendations for practice*

V rámci záverečných prác (bakalárske, diplomové, rigorózne) sme zaznamenali výskum v oblasti nasledovných tém: podiel ETV na prevencii deviantného správania žiakov na 2. st. ZŠ, osobnosť a profesia učiteľa ETV, kompetenčný, osobnostný a etický profil učiteľa ETV, aktuálne problémy vyučovania sexuálnej a rodinnej výchovy v rámci ETV, empatia v živote človeka, špecifiká komunikácie na hodinách ETV, rozvoj prosociálnosti na 2. stupni ZŠ v rámci ETV, determinanty výberu predmetu ETV v sekundárnom vzdelávaní, výchova k prosociálnosti, utváranie inkluzívnej triedy prostredníctvom vyučovania ETV, hodnota tolerancie a ETV, stav vyučovania ETV v primárnom vzdelávaní v regióne Spiš, stav vyučovania ETV v Žilinskom kraji, názory žiakov 2.st. ZŠ na ETV, motivácia žiakov v ETV, multikultúrna výchova v ETV, status ETV na základných a stredných školách, ETV na 2.st. ZŠ v období školskej reformy, štruktúrovaná dráma v kurikule ETV, názory učiteľov na vyučovací predmet ETV v trenčianskom kraji, výchova k manželstvu a rodičovstvu a je

realizácia na hodinách ETV, rozvoj personálnych kompetencií detí a mládeže, rozvoj sociálnych kompetencií detí a mládeže, potenciál ETV pri rozvoji občianstva, problematika zdravého životného štýlu s uplatnením na hodinách ETV, ETV ako miesto stretnutí, hra ako prostriedok edukácie v ETV, ETV na 2. st. ZŠ a na stredných školách v období školskej reformy v SR, rozvojové vzdelávanie v kurikule ETV.

Prostredníctvom spomínaných tém boli realizované výskumy s nasledovnými cieľmi:

- popísať predmet ETV, status ETV na základných a stredných školách, kurikulum (obsah, ciele a metódy ETV) a postavenie ETV v zahraničí,
- popísať stav vyučovania ETV v primárnom vzdelávaní v okrese Kežmarok,
- popísať názory učiteľov ETV v žilinskom kraji na stav vyučovania ETV v danom regióne,
- zistiť status ETV na základných školách v levickom okrese,
- zistiť stav vyučovania ETV na vybraných stredných školách v žilinskom kraji,
- rozčleniť a špecifikovať výchovné stratégie rozvoja prosociálnosti žiakov v ETV,
- vymedziť sociálne kvality z hľadiska obsahových a výkonových štandardoch v predprimárnom až vyššom sekundárnom vzdelávaní
- porovnať najčastejšie využívané organizačné formy a vyučovacie metódy uplatňované vo výučbe ETV v trenčianskom kraji s výsledkami celoslovenského výskumu realizovaného Katedrou etickej a občianskej výchovy PF UMB v roku 2006-2009,
- aký je stav ETV na druhom stupni základných škôl z pohľadu učiteľov ETV v bratislavskom kraji
- zistiť, aké determinanty ovplyvňujú žiakov 8. a 9. ročníka vybraných základných škôl, pri výbere predmetu ETV,
- pomocou dotazníka vlastnej konštrukcie zistiť postoj študentov stredných škôl k predmetu ETV v okrese Rimavská Sobota,
- prostredníctvom dotazníka zistiť, aké faktory ovplyvňujú výučbu ETV v transformačnom procese slovenského školstva v okresoch Dolný Kubín, Tvrdošín a Námestovo,
- prináša informácie o rozvoji personálnych kompetencií v štátnom vzdelávacom programe,
- možnosti rozvoja občianskych kompetencií prostredníctvom ETV na Slovensku a vo vybraných európskych krajinách,

- zistiť názory učiteľov na motivačné faktory vo vyučovaní a učení sa žiakov v ETV, pričom pod motivačnými faktormi treba rozumieť ciele, obsah, úlohy, metódy, hodnotenie a sebahodnotenie žiakov využívané v rámci predmetu,
- preskúmať vnímanie učiteľa ETV z pohľadu žiakov a následne zistiť očakávania žiakov od učiteľa ETV,
- aké sú názory žiakov v siedmom, ôsmom a deviatom ročníku základnej školy na postavenie predmetu ETV vo výchovno-vzdelávacom procese základných škôl, zameriava na to, aké sú názory týchto žiakov na obsah a metódy ETV
- zistiť a zhodnotiť obľúbenosť učiteľov, ale aj obľúbenosť predmetu ETV medzi žiakmi na vybraných stredných školách,
- zistiť názory žiakov na neverbálnu a verbálnu komunikáciu u obľúbeného a neobľúbeného učiteľa a vzájomnú komunikáciu na vyučovaní etickej výchovy,
- zistiť empatiu detí vo vzťahu k rodine, rovesníkom a cudzím ľuďom a emocionálne prežívanie respondentov,
- zistiť podiel ETV na prevencii deviantného správania a skúsenosti žiakov s druhmi deviantného správania v školskom prostredí, ako aj vzťah žiakov ku škole a k voľnému času,
- prezentovať časovo-tematický plán pre 1. ročník gymnázia s dôrazom na rozvoj prosociálnosti, ktorý využívajú učitelia v bežnej škole (vypracovať vhodný časovo-tematický plán pre 1. ročník gymnázia, zostaviť sadu aktivít na rozvoj prosociálnosti),
- poukázať na možné východiská prosociálneho správania a naznačiť možné cesty, ktoré napomáhajú rozvoju prosociálneho správania u žiakov na II. stupni ZŠ,
- zistiť, do akej miery ovplyvňuje výchovné prostredie školy úroveň prosociálneho správania žiakov,
- či existuje rozdiel v úrovni prosociálnosti žiakov výberových tried osemročného gymnázia a žiakov bežných tried základnej školy,
- či existuje rozdiel v úrovni prosociálnosti dievčat a chlapcov vo veku 14 – 15 rokov,
- zistiť, ako by bolo možné rozvíjať toleranciu voči ľuďom s homosexuálnou orientáciou u žiakov ZŠ a študentov ZSŠ na predmete ETV,
- zistiť, do akej miery je prierezová téma mulitkultúrna výchova prítomná na hodinách ETV na vybraných základných a stredných školách v Žilinskom kraji,
- poukázať na možnosti ETV pri utváraní inkluzívneho prostredia na druhom stupni základnej školy a ponúknuť aktivity vhodné na utváranie tohto prostredia,

- zistiť, aké sú možnosti a limity štruktúrovanej drámy vo výučbe ETV na strednej škole (vo vyššom sekundárnom vzdelávaní) z pohľadu učiteľa,
- zistiť, ako je problematika sexuálnej výchovy na školách akceptovaná a upozorniť na problémy sexuálnej výchovy, s ktorými sa v tejto spoločnosti stretávame a ktoré negatívne vplývajú na jej realizáciu a presadenie v praxi,
- zistiť možnosti realizácie výchovy k manželstvu a rodičovstvu v rámci hodín ETV,
- zisťovali variabilitu životného štýlu študentov druhých ročníkov stredných škôl,
- objasniť globálne rozvojové vzdelávanie a jeho témy, ktoré sa vo výučbe etickej výchove využívajú prostredníctvom jednotlivých metód,
- zistiť záujem žiakov o participáciu na živote triedy, školy, obce alebo mesta.

Z analýzy záverečných prác vyplynuli nasledovné odporúčania pre prax:

Školy:

- na školách realizovať projekty prevenčnej práce v spolupráci s mimoškolskými preventívnymi zariadeniami, zabezpečovať besedy rodičov s učiteľmi a odborníkmi z preventívnych výchovných zaradení, prípadne s reedukačnými centrami,
- aby školy „dýchali“ priateľskou atmosférou a pozitívnym prístupom k inováciám,
- aby školy utvárali podmienky i priestor na to, aby v nich bolo možné zamerať sa na utváranie inkluzívnych tried,
- aby boli školy na inklúziu pripravené po materiálnej, technickej a predovšetkým odbornej stránke,
- podrobnejšie informovať žiakov a rodičov o obsahu, témach, formách a spôsobe vyučovania ETV (na webových stránkach školy, prípadne môžu informačný list oboch predmetov - ETV aj NV - priložiť ako súčasť záväznej prihlášky na povinne voliteľný predmet),
- vytvárali variabilnejšie rozvrhy hodín, čo by pravda bolo náročnejšie na realizáciu, ale na druhej strane by umožnilo, aby nebola väčšinou nultou alebo poslednou hodinou práve ETV,
- zvyšovania kvalifikácie pedagógov v oblasti témy tvorivosť a iniciatíva, na ktorú podľa ich skúseností žiaci reagujú veľmi pozitívne, oni sami ju však príliš nepreferujú možno práve z dôvodu neustáleho narastania poznatkov v súvislosti s ňou. Prínosné by mohlo byť aj celkové vedenie vyučujúcich k tvorivosti v ich práci, čo by sa odrazilo predovšetkým pri pedagogickom spracúvaní aktuálnych tém spôsobom, ktorý by vplýval

na žiakov motivačne. Vedenie školy by taktiež mohlo podporiť pedagógov, pokiaľ ide o uplatňovanie motivačného potenciálu bádateľských metód, mimoškolských aktivít a využívania umeleckých prvkov ako súčasti etickej výchovy, a to ako formou vzdelávania učiteľov, tak angažovaním sa v súvislosti s tvorbou a distribúciou metodických materiálov,

- škola by mala zabezpečiť kontinuálne vzdelávanie učiteľov, odporúčame, aby učitelia ETV navštevovali semináre, prednášky alebo školenia týkajúce sa výchovy k manželstvu a rodičovstvu, čím by sa zvýšil ich prínos pre žiakov v tejto oblasti,
- podporovať osobný a kariérový profesijný rast učiteľov ETV v primárnom vzdelávaní.

Predmet ETV:

- predmet ETV by nemal byť v alternácii s NV, mal by sa vyučovať povinne pre všetkých,
- na hodinách ETV, by sme mali hovoriť aj o témach súvisiacich s ľudskou sexualitou, a teda sexuálnou výchovou, naučiť žiakov chápať sexualitu ako prirodzenú a dôležitú súčasť života,
- zavedenie ETV v primárnom vzdelávaní na všetkých školách, predmet ETV by mal byť sprístupnený pre všetkých žiakov,
- zvýšenie časovej dotácie hodín ETV,
- ETV by nemala byť známkovaná,
- pri výučbe chýbajú nové názorné učebné pomôcky, pracovné listy s aktivizujúcimi a motivačnými úlohami vo forme pracovných zošitov pre každého žiaka individuálne, audiovizuálny materiál k jednotlivým tematickým celkom,
- dotácia hodín by sa mala zvýšiť na 2 hodiny týždenne
- medzi témy ETV by mali byť zahrnuté témy: Závislosti rôzneho druhu, Emocionálna inteligencia, Multikultúrna spoločnosť, Masmediálna výchova, Ako sa nestať obeťou agresivity a šikanovania**,**
- zamerať sa na spoluprácu s rodinami, zvýšiť informovanosť rodinných príslušníkov,
- ak chceme aby bola ETV pre žiakov viac zaujímavá a atraktívna, môžeme tomu pomôcť aj tým, že presunieme hodinu mimo triedy. Ako reálnu alternatívu by som videl realizovať hodiny v parkoch, prírode, na školskom dvore,
- problematike na tému empatia by sa mala na hodinách ETV venovať oveľa väčšia pozornosť, prostredníctvom filmov, rôznych príbehov na zamyslenie, situačných hier.

Učitelia ETV:

- funkciu koordinátora prevencie by mal vykonávať najmä učiteľ ETV, soc. pedagóg alebo vychovávateľ,
- mať k žiakom v škole bezpodmienečne kladný citový vzťah,
- vystupovať v triede ako silná autorita, ktorá je v súlade s hodnotami žiakov,
- byť schopný sa vcítiť do pocitov a prežívania žiakov,
- zachovávať k žiakom ohľaduplné správanie,
- výučbou sexuálnej výchovy by mal byť poverený kvalifikovaný učiteľ, učitelia by mali využívať viac pomôcok, materiálov a odbornej literatúry, učitelia by mali využívať aj iné metódy ako rozhovor a diskusia, napr. aktivity, dotazníky, výchovno-vzdelávacie programy, tvorivé úlohy, dokončenie príbehu, ankety, projekty, plagáty a pod,
- mali by viac a častejšie spolupracovať s rodičmi formou úloh pre žiakov, ktorých by sa zúčastnili aj rodičia,
- mali by sa neustále vzdelávať a zúčastňovať sa na rôznych vzdelávacích seminároch, kurzoch a konferencií zameraných na problematiku sexuálnej výchovy,
- učitelia ETV by mali mať kvalifikáciu na úrovni VŠ,
- mali by upozorniť žiakov na nebezpečenstvá vplyvu televízie, počítača, internetu, ktoré negatívne pôsobia na deti a taktiež na nebezpečenstvá agresivity, šikanovania, ktoré sa v živote často vyskytuje,
- mail by vedieť poradiť, pomôcť a spravodlivo riešiť rôzne nezhody a problémy medzi žiakmi,
- mali by deti chváliť, oceniť, povzbudiť,
- mali by využiť všetky možnosti na analyzovanie vlastnej neverbálnej komunikácie,
- mali by sa naučiť pozorovať a analyzovať svoj neverbálny prejav nielen v škole, ale aj v iných verejných a súkromných situáciách,
- mali by na hodinách ETV viesť žiakov, tiež k neverbálnej komunikácii v rámci rôznych situačných hier,
- mali by si uvedomiť, že svojim prejavom ovplyvňujú žiakov,
- mali by dbať na formuláciu otázok, kultúru jazyka a jeho rozvoj,
- mali by dbať na rozvoj komunikačných schopnosti žiakov na hodinách ETV v rôznych situačných hrách a aktivitách,
- mali by vedieť vyjadriť dôveru, pochvalu a uznanie žiakovi,

- mali by vedieť dobre počúvať, čo žiaci hovoria, sústrediť sa na podstatné, prípadne neverbálne podporiť,
- mali by na hodinách ETV formou komunikačných aktivít rozvíjať medziľudské vzťahy,
- mali by ustavične monitorovať záujmy svojich žiakov, pričom by však nemali zabúdať i na ich rodinné zázemie, pretože práve rodina je významným činiteľom, ktorý ovplyvňuje prosociálnu orientáciu mladého človeka,
- aby neboli benevolentní, ale nároční, objektívni a spravodliví, zároveň svedomití, mali by sa neustále vzdelávať nielen v oblasti svojho vyučovacieho predmetu, ale aj iných predmetov,
- aby naďalej na svojich hodinách vytvárali príjemnú a priateľskú atmosféru, ktorá je založená na otvorenej komunikácii so žiakmi, na rešpektovaní ich názorov a postojov, na rešpektovaní ich individuality,
- aby vytvárali stále nové a netradičné hodiny ETV, ktoré môžu obohatiť žiakov po emocionálnej stránke, kde napomáhajú rozvíjať tvorivosť, fantáziu a predstavivosť, napomáhajú rozvíjať ich ľudskosť vo vzťahoch k spolužiakom, učiteľom, rodičom a ostatným,
- aby boli všetci pedagogickí pracovníci oboznámení s koncepciou a filozofiou utvárania inkluzívnych tried,
- aby všetci učitelia vedeli, že problematika utvárania inkluzívnych tried sa týka každého a súvisí aj s protipredsudkovou a multikultúrnou výchovou,
- aby boli spôsobilí utvárať v triede pozitívnu klímu,
- aby sa učitelia ETV „spriatelili“ s koncepciou utvárania inkluzívneho prostredia a tried,
- aby učitelia ETV dôsledne poznali učebné osnovy,
- aby učitelia ETV boli schopní do hodín ETV vhodne zakomponovať problematiku inklúzie a v rámci tém stanovených učebnými osnovami vhodne využili priestor na utváranie inkluzívneho prostredia,
- aby boli vnútorne presvedčení o zmysle a význame utvárania inkluzívnych tried a o spôsobe realizovať vyučovací proces tak, aby vedeli k týmto poznatkom, zručnostiam a spôsobilostiam nasmerovať žiakov a podporovali u nich, aby chápali odlišnosť,
- diskusie na tému homosexuality viesť v tom zmysle, aby si mládež uvedomila, že táto sexuálna orientácia nepredstavuje žiadne ochorenie a teda homofóbne voči takto orientovaným ľuďom sú zbytočné,

- hodiny ETV nám dávajú priestor, aby sme správane usmernili mládež aj sprístupnením nových faktov, zistení či názorov k tomu, aby sa nedali zviesť na cestu intolerancie, predsudkov a pohŕdania,
- využívanie širokého spektra učebných materiálov pre vyučovanie ETV,
- využíva zážitkové metódy a hrové aktivity,
- podstatné je, aby pedagógovia zostali verní motivačnej sile cieľa oznámeného predovšetkým na začiatku vyučovacej hodiny a uvádzali ho tak motivačne, ako sú toho schopní,
- vytvárať vhodné úlohy na naplnenie stanoveného cieľa, podporovať objavovanie úlohových cieľov žiakmi a poskytovať im tak zážitok úspechu.
- aby vytvárali zaujímavý obsah vyučovacích hodín v spolupráci so žiakmi a niekedy im umožnili aj úplne voľný výber témy, pričom je vítaná snaha nezanedbať a brať do úvahy aj motivačný potenciál šírky záberu ETV v porovnaní s inými predmetmi,
- najväčšmi motivačne pôsobia témy otvorená komunikácia, rodina, v ktorej žijem a tvorivosť a iniciatíva, bolo by efektívne, aby učiteľ v rámci voľného obsahu zaradil práve tieto témy častejšie a v rôznych obmenách,
- pre efektívnu motiváciu vo vyučovacom predmete ETV je aktualizovať obsah vyučovania, a to predovšetkým z pohľadu žiakov, čo si od učiteľa vyžaduje sledovať svet teenagerov,
- treba nechať žiakov tvoriť a modifikovať úlohy, ktoré majú riešiť na vyučovaní ETV a snažiť sa zapájať ich do vyučovania rovnomerne. Zároveň by pomohlo vo väčšej miere používať úlohy s riešením problému a pohybové úlohy, ktoré pedagógovia na základe svojich znalostí považujú za podnecujúce pre žiakov,
- žiadalo by sa aspoň v rámci ETV, ktorá má na to najviac možností, uprednostňovať kooperatívne úlohy pred kompetitívnymi, pretože tieto viac napĺňajú ciele predmetu, kým súťaženie sa výrazne uplatňuje aj v rámci celého vyučovania a jeho prehnané praktizovanie má nepriaznivý vplyv na spoločnosť,
- zaujímavým podnetom v motivácii žiakov v ETV sa ukazuje využívanie a obmieňanie aktivizujúcich metód, najmä dialógu a diskusie, riešenia bežných životných situácií a hrania rolí. Naopak ako nemotivačné sa javia učenie disciplinovaním (pretože pozitívna motivácia je lepšia ako negatívna), frontálna výučba a samostatná práce, ktoré je preto žiaduce vo vyučovaní etickej výchovy eliminovať. Bolo by vhodné viac vnímať

motivačný potenciál metód, akými sú napríklad bádateľské a mimoškolské aktivity a využívanie umeleckých prvkov a viac ich aplikovať v rámci hodín ETV,

- v rámci svojich hodín poskytovali primeraný priestor najmä reflexii a sebareflexii žiakov a žiackej práce, aby nezabúdali na ich význam, samozrejme s prihliadnutím na podmienky triedy,
- učitelia by sa mali snažiť na hodinách ETV vytvárať takú pracovnú atmosféru, pri ktorej by sa žiaci cítili príjemne, bezpečne a nebáli by sa vyjadriť svoje názory a pocity k danej téme,
- učitelia EV potvrdzujú potrebu posilňovania hodnotovej orientácie so zameraním na hodnotu života a princíp humánnosti,
- je potrebné, aby učiteľ dostatočne korigoval priebeh celej štruktúrovanej drámy, pretože študenti môžu mať tendenciu riešiť dané situácie agresiou alebo zosmiešňovaním. Učiteľ by mal navodiť vážnu atmosféru a udržiavať napätie, aby zvýšil dôležitosť priebehu drámy,
- zvýšiť propagáciu a informovanosť učiteľov o metodických materiáloch nachádzajúcich sa na internete,
- hodiny realizoval rôznymi zábavnými, no poučnými aktivitami a zážitkovými metódami, aby hodiny neboli založené len na výklade vyučujúceho a prípadnej diskusii,
- učitelia by mali vo väčšej miere spolupracovať s odborníkmi pri poskytovaní informácií z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu žiakom. Prostredníctvom gynekológov, psychológov a iných odborníkov by žiaci získali väčší prehľad v danej oblasti.

Žiaci:

- mali by častejšie navštevovať športové alebo iné záujmové krúžky**;** s ťažkosťami a problémami by sa mali obrátiť na učiteľa alebo rodiča, ktorý by im poradil, pomohol vyriešiť problém,
- žiakom je potrebné vysvetliť, že v našej spoločnosti žije malé percento ľudí zaradené do minoritných skupín, títo ľudia sú homosexuálne orientovaní. Pri vekovo mladších žiakoch je potrebné vysvetliť, čo to homosexualita je, čím sa odlišujú homosexuálny ľudia od heterosexuálnych ľudí, aké sú jej skutočné príčiny,
- u žiakov by sme mali snažiť odstrániť akékoľvek ostýchavé prejavy hovoriť aj na túto tému, nemali by sa báť vyjadriť svoj názor,

- na zlepšenie informovanosti žiakov, a tým aj skvalitnenie ich partnerského a sexuálneho života, navrhujeme zvýšiť podiel informácií z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu poskytovaný na hodinách ETV.

Rodičia:

- mali by vedieť o svojich deťoch s kým sa stretávajú a kde trávia svoj voľný čas,
- mali by sa s deťmi rozprávať čo ich trápi, aké majú problémy,
- rodičia by mali byť radcami, priateľmi a pomocníkmi,
- ponúknuť deťom rôzne alternatívy ako spestriť voľný čas napr. rôznymi výletmi, návšteva divadiel, koncertov, čítanie kníh,
- byť tým najlepším príkladom pre deti,
- majú ponúknuť zrozumiteľné a jasné životné hodnoty, hodnoverné príkladom života rodičov,
- v mimoriadne zraniteľnom období rodičia majú pomáhať deťom nachádzať ich silné stránky a kompenzovať ich handicapy,
- mali by deti oceniť, pochváliť, posilniť ich sebadôveru,
- k lepšej motivácii svojich detí v rámci vyučovania (teraz predovšetkým ETV) by rodičia mohli prispieť napríklad rozvíjaním širokého spektra záujmov svojich detí, pretože ako sa ukázalo, záujem je významným motivačným činiteľom, na ktorý môže škola nadviazať a samozrejme nielen ona má možnosti ho budovať.

„Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-0690-10“

Literatúra:

ALMÁŠI, M.: *Učiteľ ETV – osobnosť a profesia*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2009.
DURAJOVÁ, L.: *Kompetenčný, osobnostný a etický profil učiteľa ETV*. Bakalárska práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2010.
GÁBORIKOVÁ, E.: *Štruktúrovaná dráma v kurikule ETV*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2011.
GLEVAŃÁKOVÁ, L.: *Problematika zdravého životného štýlu s uplatnením na hodinách ETV*. Bakalárska práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2010.
GONDOVÁ, M.: *Hodnota tolerancie a ETV*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2009.
HORNÍK, L.: *Status ETV na základných a stredných školách*. Bakalárska práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2011.

HRMO, T.: *Determinanty výberu predmetu ETV v sekundárnom vzdelávaní*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2011.
CHORVÁT, M.: *ETV na 2. st. ZŠ v období školskej reformy v SR*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2009.
JANÍČEK, M.: *Status ETV na základných školách v levickom okrese*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2011.
JASOVÁ, M.: *Motivácia žiakov v ETV*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2010.
JENDRIČÁK, M.: *Status ETV na ZŠ v okrese Spišská Nová Ves*. Bakalárska práca. Banská Bystrica : Fakulta humanitných vied UMB, 2011.
JUHÁSZ, R.: *Status ETV na stredných školách v okrese Rimavská Sobota*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Fakulta humanitných vied UMB, 2011.
JUHOŠOVÁ, E.: *Utváranie inkluzívnej triedy prostredníctvom vyučovania ETV*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2009.
KANDRÍKOVÁ, M.: Rozvoj personálnych kompetencií detí a mládeže. Bakalárska práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2009.
KRIŠTOVÁ, M.: *Prosociálnosť a ETV*. Bakalárska práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2009.
KRKOŠOVÁ, B.: *Podiel ETV na prevencii deviantného správania žiakov na 2. st. ZŠ*. igorózna práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2007.
LIŽBETINOVÁ, L.: *Hra ako prostriedok edukácie v ETV*. Bakalárska práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2010.
MNÍCHOVÁ, V.: *Stav vyučovania ETV v Žilinskom kraji*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Fakulta humanitných vied UMB, 2010.
MOLČANOVÁ, M.: *Multikultúrne prvky v ETV*. Bakalárska práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2011.
NEMČOKOVÁ, P.: *Status ETV na stredných školách*. Bakalárska práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2011.
PIVKOVÁ, E.: *Rozvoj prosociálnosti na 2. stupni ZŠ v rámci ETV*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2009.
POLČÁNI, M.: *Rozvojové vzdelávanie v kurikule ETV*. Bakalárska práca. Banská Bystrica : Fakulta humanitných vied UMB, 2010.
PSOTKOVÁ, J.: *ETV ako miesto stretnutí*. Bakalárska práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2009.
PUŠKÁŠOVÁ, Z. *Empatia v živote človeka*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2009.
RABČANOVÁ, Z.: *Výchova k prosociálnosti*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2009.
RAKOVANOVÁ, M.: *ETV na stredných školách v období školskej reformy v SR*. Bakalárska práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2009.
SMOLEŇOVÁ, Z.: *Stav vyučovania ETV v primárnom vzdelávaní v regióne Spiš*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2010.
STRIEŠOVÁ, M.: *Osobnosť učiteľa ETV*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2009.
STRUHÁR, J.: *Názory učiteľov na vyučovací predmet ETV v trenčianskom kraji*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Fakulta humanitných vied UMB, 2011.
SÝKOROVÁ, A.: *Názory žiakov 2.st. ZŠ na ETV*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2011.
TOLNAIOVÁ, J. *Rozvoj sociálnych kompetencií detí a mládeže*. Bakalárska práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2010.

TONHAJZEROVÁ, Ľ.: *Špecifiká komunikácie na hodinách ETV*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2009.
VLČEKOVÁ, V.: *Potenciál ETV pri rozvoji občianstva*. Bakalárska práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2010.
VREŠTIAKOVÁ, A.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu a je realizácia na hodinách ETV*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2011.
VYROSTEKOVÁ, M.: *Stratégie rozvoja prosociálnosti žiakov v ETV*. Bakalárska práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2010.
WAISOVÁ, J.: *Aktuálne problémy vyučovania sexuálnej a rodinnej výchovy v rámci ETV*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2009.
ZAVALCOVÁ, J.: *ETV na 2.st. ZŠ v období školskej reformy v SR*. Bakalárska práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2009.
ŽIDEKOVÁ, M.: *ETV ako možný prostriedok podpory napĺňania cieľov multikultúrnej výchovy*. Diplomová práca. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2011.